

ZNANJE – blagoslov ili proklestvo

(Nove paradigme u definiranju klasa nositelja transformacije društva prema ekonomiji smisla)

Dr.sc. Marko Šundov

Zagreb, studeni 2019

UVOD

Znanje je sustav i logički pregled činjenica i generalizacija o objektivnoj stvarnosti koje se prihvaćaju i trajno zadržavaju u svijesti; skup činjenica, informacija i vještina stečenih izobrazbom ili iskustvom radi teorijskoga ili praktičnoga razumijevanja i rješavanja problema (Hrvatska enciklopedija)

Znanje je razvijeno razumijevanje o određenoj temi, zasnovano na činjenicama i stečeno kroz obrazovanje i iskustvo (Gvozdanac, 2014)

Znanje je teoretsko ili praktično poznavanje predmeta, jezika i sl. (Anić, 2002)

Znanje predstavlja skup stečenih i povezanih informacija (Agencija za znanost i visoko obrazovanje)

Društvena klasa je pojam koji prilikom opisivanja nekog društva označava hijerarhijsku podjelu između pojedinaca i skupina. Točne definicije klase, odnosno njihova podjela u pojedinim društvima, često ovisi o specifičnim zemljopisnim, gospodarstvenim, kulturnim i drugim okolnostima pojedinog društva. Najrasprostranjenija i najšire prihvaćena kategorizacija društvenih klasa u većini društava današnjeg svijeta se zasniva na podjeli na višu, srednju i nižu klasu, pri čemu se kao kriteriji za podjelu koriste različite kombinacije podrijetla, materijalnog bogatstva, političkog utjecaja, obrazovanja, kulture i načina života.

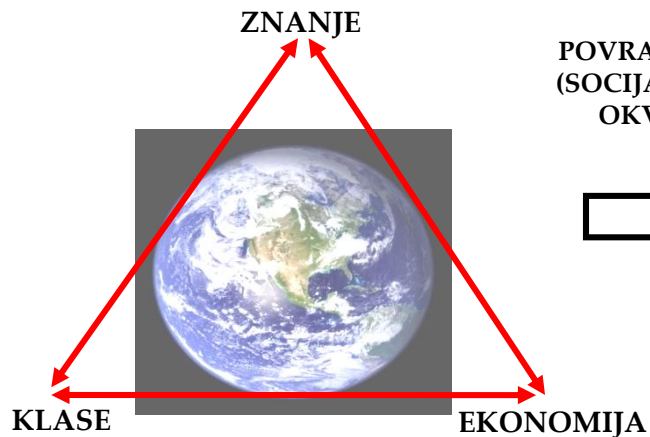

Ekonomija (grč. *oikonomia* - upravljanje kućom ili *oikos* - kuća, domaćinstvo i *nomos* - zakon, pravilo o upravljanju) u slobodnom bi prijevodu značila skup pravila i vještina upravljanja domaćinstvom; gospodarstvo; razumna uporaba novca ili kakva drugoga sredstva radi postignuća najveće koristi uz najmanju žrtvu.

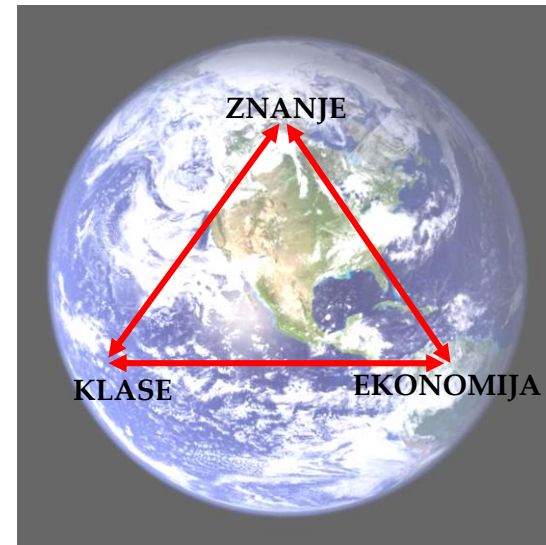
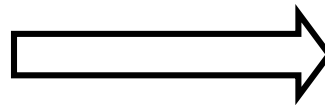
Ekonomija je znanost koja proučava ekonomske djelatnosti uopće ili zasebna gospodarska područja, poduzeća i slično.

Ekonomija je znanost koja proučava kako društva koriste oskudne resurse da bi proizveli dobra i usluge kako bi što bolje zadovoljili svoje potrebe (Samuelson).

- EKOLOŠKA KRIZA POTAKNULA JE PITANJE ODNOSA ČOVJEKA (DRUŠTVA) I PRIRODE (OKOLIŠA) NA PITANJIMA I/REVERZIBILNOSTI PROMJENA U OKOLIŠU. (Cifrić,2010)
- DANAS NIJE KLJUČNO PITANJE *JE LI*, NEGO *KADA* NEKA PROMJENA POSTAJE IVERZIBILNA I JE LI ONA NEOČEKIVAN ? (Kummerer,1993)
- RITAM ŽIVLJENJA SE UBRZAVA ŠTO IMA RAZLIČITE POSLJEDICE NA ŽIVOT LJUDI ODNOSNO UNUTAR DRUŠTVA. POVEĆAO SE UTJECAJ DRUŠTVA NA OKOLIŠ U OBLIKU DVAJU PRITISAKA (Cifrić,2015):
 - a) zahtjev da čovjek ima sve više koristi od okoliša,
 - b) zahtjev da se skрати vrijeme u kojem okoliš treba “isporučiti” svoj proizvod.
- KAO REZULTAT PRIRODNIH CIKLUSA (prirodno vrijeme) I DRUŠTVENOG PRITISKA (društveno/socijalno vrijeme) TJ. SUČELJAVANJEM TIH DVAJU VREMENA, NASTAJU IVERZIBILNE POSLJEDICE ZA KVALITETU OKOLIŠA ALI I POSLJEDICE ZA DRUŠTVO. NASTALA JE SOCIJALNO EKOLOŠKA KRIZA (Daimond,2008; Tainter,2007)

POVRATAK DRUŠTVENOG
(SOCIJALNOG) VREMENA U
OKVIRE PRIRODNOG
VREMENA

- DRUŠTVENO (SOCIJALNO) VRIJEME SE SVE VIŠE UBRZAVA, A BRZINA NIJE SAMO FIZIČKI FENOMEN, NEGO JE I SOCIJALNI FENOMEN MODERNOG DOBA KOJI ODRAŽAVA ČOVJEKOVU BORBUNU ZA ŽIVOT U SVAKODNEVNICI (Radkau,1993)
- STABILNOST EKO-SOCIJALNIH SUSTAVA PROIZILAZI PRIJE SVEGA IZ VEĆE **POLAGANOSTI**, A TIME U NAJŠIREM SMISLU IZ MOGUĆNOSTI UPRAVLJANJA STANJEM (Radermacher,J.)

KAKO UBRZANJE DRUŠTVENOG (SOCIJALNOG) VREMENA UTJEČE NA PROCES PROIZVODNJE ZNANJA ?

TREBA LI NAM ADAPTIVNO ILI KREATIVNO ZNANJE ?

Put razvoja ljudskog uma od magije i mitova do simboličkog izraza, jezika kao osmišljenog sustava znakova te pisma kojemu povijest daje osobitu važnost, trajao je tisućljećima.

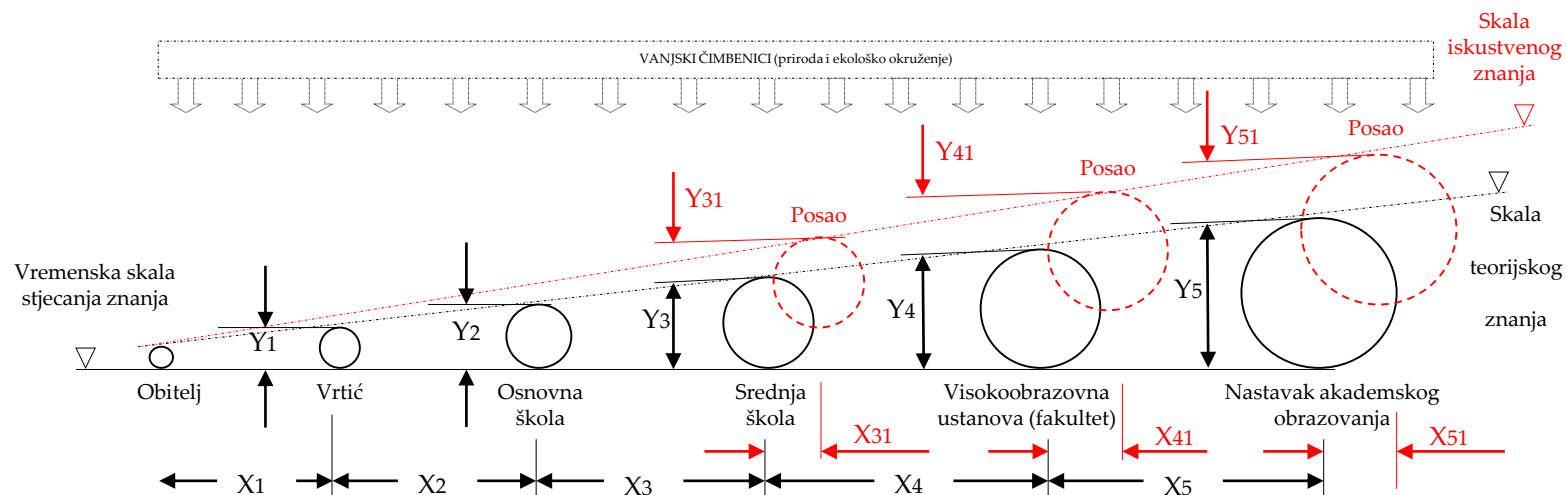
Razvoj znanja, među inim, obilježavaju paradoksi i ono što je vrijedno znanja u jednom području ljudske kulture ostavlja posljedice u drugom dijelu. Moć odgoja stavljena je u kušnju. (Vican,2007)

Razvoju ljudskog znanja stalno se postavljaju zapreke koje su u isto vrijeme i izazovi. **Prvi** i stalni izazov je priroda i nepredvidivo ekološko okružje. **Druga** zapreka, istodobno i izazov, jest sam čovjek.

Premda je, geografski gledano, teško povjerovati u pravednu i jednaku podjelu znanja i solidarno planetarno umrežavanje u golemim disproporcijama između znanja i razvoja, kad su siromaštvo i nerazvijenost podijelili svijet, posebice ako se gleda iz diskursa informacijskih tehnologija i znanstvenih rezultata, kulturološki i/ili kontekstualno znanje ne implicira jedinstven koncept nego ideju za promišljanje znanja kao nacionalnog dobra ili društvene vrijednosti kroz nacionalni razvoj (Binde, 2007).

Kretanje tj. brzina usvajanja znanja na vremenskoj skali mijenjala se tokom povijesti i suvremeno poimanje znanja podređeno je društvenom tj. socijalnom, a ne prirodnom (okolišnom) vremenu. U predmodernim društvima socijalni ritam života ovisan je o prirodnom cikličkom ritmu i s njim je usklađen.

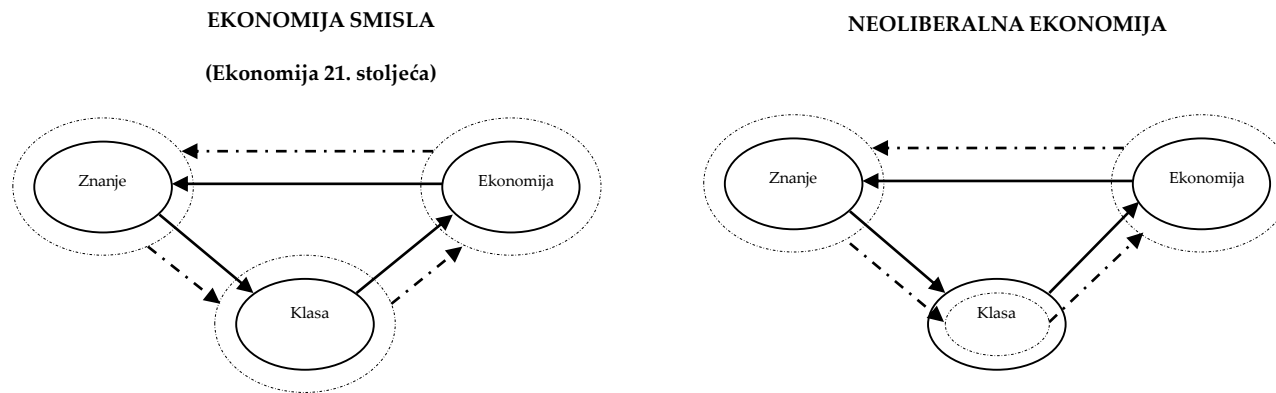
Vrijednosni lanac proizvodnje znanja u funkciji prirode i ekološkog okruženja

Brzina usvajanja znanja (X) na vremenskoj skali se pod utjecajem vanjskih čimbenika zahtjeva kompleksnih globalizacijskih procesa značajno mjenja kao i opseg znanja (Y) koji pojedinac mora usvojiti. Nametnuti procesi skraćanja procesa unutar društvenog (socijalnog) vremena dovode do transformacije odnosa brzine usvajanja (X) i opsega znanja (Y).

Transformacijom u moderno društvo pojedinac prijašnji duži vremenski rok za usvajanje znanja većeg opsega zamjenjuje kraćim vremenskim rokom s manjim tj. točno specificiranim znanjima kreiranim prema potrebama određenih i trenutno prevladavajućih društveno-ekonomskih paradigmi.

Bez obzira na nikad dostupnije znanje koje je omogućila globalna informatizacija, znanje postaje alat kojim se koristi privilegirana klasa kako bi zadržala svoje pozicije moći i utjecaja

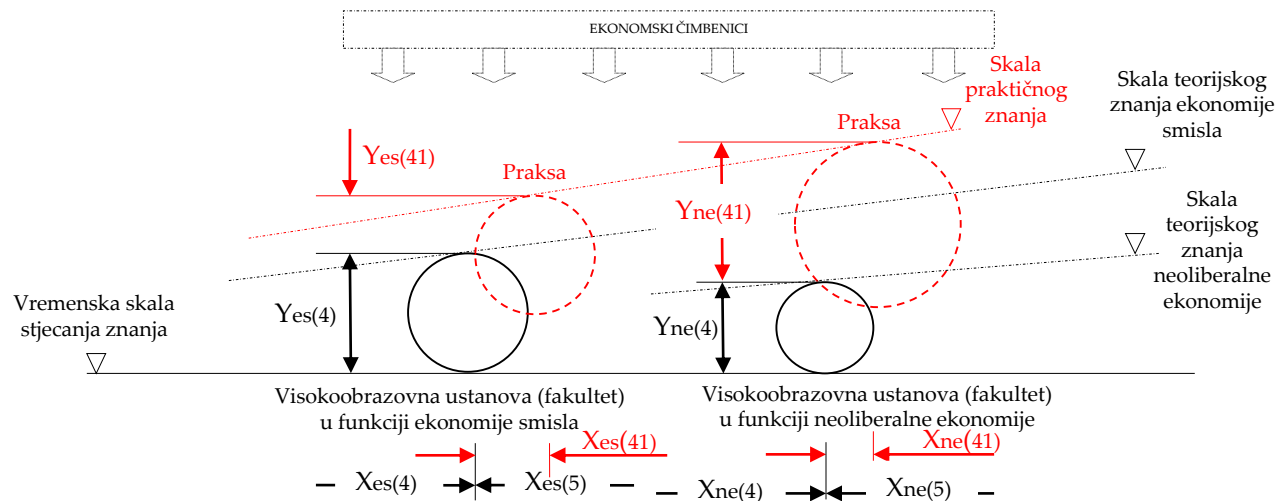

Međudodnosi znanja, klasa i ekonomije

Sadašnji modalitet korištenja znanja kreiran je na način da je pojedinac tokom svog procesa stjecanja znanja moderiran i usmjeravan prema tzv. znanjima više dodane vrijednosti, a koja bi mu omogućila realizaciju željenog društvenog statusa (prije svega materijalnog). U neoliberalnoj paradigmi, znanje stvara klase koje formiraju ekonomiju znanja za odabrani (uži) sloj stanovništva, čime se teži zadržavanju privilegija odabranih klasa (bogatstvo se generira vertikalno). Ovakav pristup generiranja i korištenja znanja dosegno je točku u kojoj znanje svojim djelovanjem postaje kontraproduktivno, tj. pojedincu kroz privid svemogućnosti tehnološkog razvoja smanjuje dimenziju prostor-vrijeme.

Prostor i vrijeme prate čovjeka u njegovoj kulturnoj evoluciji, jer životinja živi u prostoru, a čovjek u prostoru i vremenu. Zbog brzine čovjek "gubi svijet" (jer je uneređen): prirodni okoliš je zagađen, a realni prostor kompenzira se novom prostornom supstancom – virtualnim svijetom (Cifrić,2015). U paradigmi ekonomije 21. stoljeća, znanje stvara klase koje formiraju ekonomiju znanja za širi sloj stanovništva, čime se teži krajnjem cilju odumiranja klasa s ekonomskog gledišta (bogatstvo se generira horizontalno).

Periode na vremenskoj skali ($X_1, X_2 \dots$) postaju sve kraće, a obujam specifičnog (ciljanog ili modeliranog) teorijskog znanja ($Y_1, Y_2 \dots$) raste. Ekonomski podsustav nametnut je ostalim društvenim podsustavima, pa se tako i obrazovni sustav svojim programom kontinuirano prilagođava tim potrebama. Tako i znanje postaje tržišni proizvod kojim se upravlja u cilju ostvarivanja profita za sve manju skupinu "odabranih" (elitnih klasa). Skraćivanje perioda stjecanja znanja te fermentiranje znanja i njegova specijalizacija, dionike u procesu proizvodnje znanja (roditelje, odgajatelje, učitelje, nastavnike, profesore...) transformira prema isključivosti te smanjuje njihov kreativni i inovativni prostor usmjeren prema stvaranju društveno uključivih pojedinaca.

Utjecaj ekonomskih paradigmi na strukturu znanja u visokoobrazovnim ustanovama

Ukoliko se fokusiramo samo na visokoobrazovno područje stjecanja znanja uočava se značajno promjena u omjeru teorijskih znanja (Y_4) i praktičnih znanja (Y_{41}). Važnost neliberalnih ekonomskih ciljeva se tako nametnula kao prioritetnom nad ciljevima ekonomije smisla, a što je vidljivo iz odnosa teorijskih i praktičnih znanja tj. iz omjera:

$$\frac{Y_{es(4)}}{Y_{es(41)}} > \frac{Y_{ne(4)}}{Y_{ne(41)}}$$

Iz prethodne jednakosti se jasno uočava da je *teorijsko znanja* $Yes(4)$ u ekonomiji smisla značajno veće no što je *teorijsko znanjene* $Yne(4)$ u neoliberalnoj ekonomiji. Istovremeno neoliberalna ekonomija fokus znanja usmjerava prema povećanju *praktičnih znanja* $Yne(41)$, dok se u ekonomiji smisla praktična znanja $Yes(41)$ stječu naknadno i ne nauštrb teorijskog znanja. Osim omjera teorijskog i praktičnog znanja uočavamo i razliku u vremenskoj skali stjecanja znanja u zavisnosti o ciljevima obrazovnog sustava, pa tako imamo slijedeću jednakost:

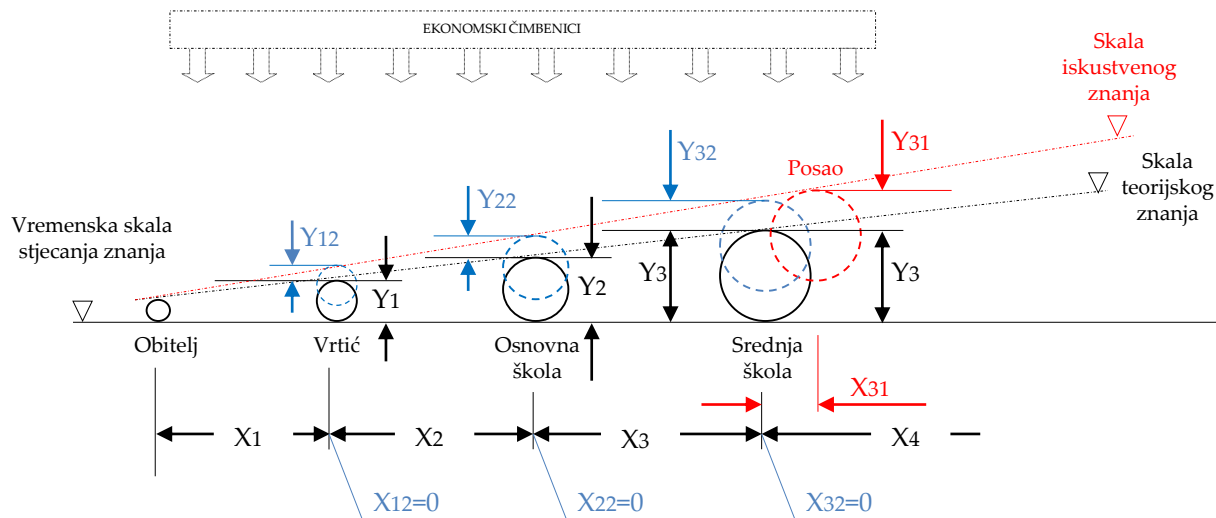
$$\frac{X_{es(41)}}{Y_{es(41)}} > \frac{X_{ne(41)}}{Y_{ne(41)}}$$

Iz gornje jednakosti vidljivo je vremensko skraćenje stjecanja praktičnog znanja $Xne(41)$ i povećanje obujma tog znanja $Yne(41)$ u obrazovnom sustavu pod utjecajem neoliberalne ekonomske doktrine, a sve to nauštrb obujma teorijskog znanja $Yne(4)$. U obrazovnom sustavu koji bi se modelirao pod ciljevima ekonomije smisla vrijeme stjecanja praktičnog znanja $Xes(41)$ kao i obujam tog znanja $Yes(41)$ ne bi se odvijalo na uštrb teorijskog znanja $Yes(4)$.

Ukoliko pretpostavimo da visokoobrazovni sustav predstavlja ishodište stvaranja potrebitih čimbenika za realizaciju zacrtanih ekonomskih ciljeva tada isti determinira pravila spram ostalih dionika proizvodnje znanja na vremenskoj skali. **Tako se vrijednosni lanac cijelokupnog obrazovnog sustava prije stjecanja znanja na visokoobrazovnim ustanovama (obitelj, vrtić, osnovna i srednja škola) svojom strukturom i ciljevima mora transformirati i adaptirati globalnim ekonomskim ciljevima.** Osim nižih karika vrijednosnog lanca stjecanja znanja i slijedeća viša karika stjecanja znanja tj. nastavak akademskog djelovanja (Y_5) izložen je snažnom utjecaju neoliberalnih ekonomskih paradigmi.

Ukoliko stjecanje znanja transformiramo u pojmove bilske ekonomskim i tržišnim zakonitostima (a koje određuju strukturu i obujam znanja na postojećoj neoliberalnoj ekonomskoj platform) tada na skali proizvodnje znanja postoji niz dionika koji se nadopunjuju i uvjetuju svoje međudjelovanje. Ekonomske potrebe svojim globalizacijskim utjecajem ubrzavaju društveno (socijalno) vrijeme pa tako značajno utječu na vremensku skalu stjecanja znanja tj. smanjuje se vrijednost varijabli X_1 , X_2 i X_3 .

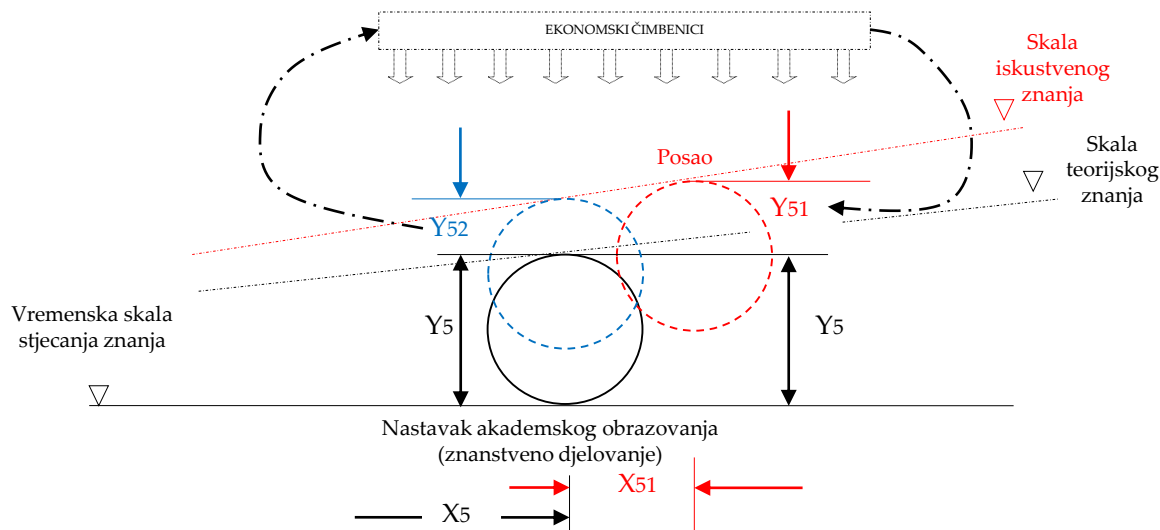

Utjecaj ekonomskih čimbenika na dionike vrijednosnog lanca proizvodnje znanja

Stoga dionici proizvodnje znanja prije visokoobrazovnih ustanova imaju zadatak obujmom i strukturom gradiva pripremiti pojedinca za globalne ekonomske potrebe. Determinirana ovim potrebama dionici proizvodnje znanja su izloženi kontinuiranoj nadogradnji *postojećih teorijskih znanja* (Y_1, Y_2 i Y_3) *novim teorijskim znanjima* (Y_{12}, Y_{22} i Y_{32}) moderiranim shodno potrebama tržišta rada. **Tako se korporatizacija znanja spušta sve niže duž vrijednosnog lanca proizvodnje znanja, sve do početnih dionika tj. vrtića i osnovnih škola.**

Svim dionicima u procesu proizvodnje obujam i metodika stjecanja znanja se kontinuirano povećava i mjenja shodno promjenama koje nameću globalizacijski ekonomski procesi. Iako se povećava obujam znanja koje pojedini dionici moraju isporučiti u vrijednosnom lancu proizvodnje znanja, vremenske periode za njihovu realizaciju (X_{12}, X_{22} i X_{32}) se ne mjenjaju već obrnuto (smanjuju se i cjelokupni obrazovni procesi se maksimalno ubrzavaju i standardiziraju). Tako korporacijski duh svojim utjecajem mjenjanja sve segmente društva pa samim tim okupira i znanstveno-obrazovne procese. Škole se pretvaraju od mjesta skromne ambicije usredotočene oko čitanja i pisanja, aritmetike i pristojnosti u laboratorije dresure ponašanja po narudžbi određenih industrijalaca i inovatora koji su preinačili prirodu industrijskog procesa (Gatto,2013).

Utjecaj ekonomskih čimbenika na kreiranje korporacijske znanosti

Pod snažnim utjecajem tržišnih zakonitosti tj. korporativnih paradigmi kao prevladavajućih društvenih procesa, znanost i obrazovanje sve se snažnije preoblikuje iz *humanističkog koncepta* u *tržišni koncept*. Ekonomski čimbenici (korporacije) kroz korištenje teorijskih znanja (Y_5) i ostvarenih znanstvenih znanja (Y_{52}) financijski potpomažu istraživanja i time ostvarena znanja i spoznaje (Y_{51}) kako bi ostvarili tržišnu konkurentnost i profit.

Ovako kreirana zatvorena petlja je rezultat smišljenog upravljanja vrijednosnim lancem proizvodne znanja, a što u konačnici znanje pretvara u robu koja se koristi kao alat za stjecanje materijalnog statusa određenih društvenih dionika. Tako interesno stvoreni i umreženi dionici stvaraju klase dobitnike globalizacijskih procesa tj. manji broj onih koji ovakvim odnosom ostvaruju svoje partikularne interese.

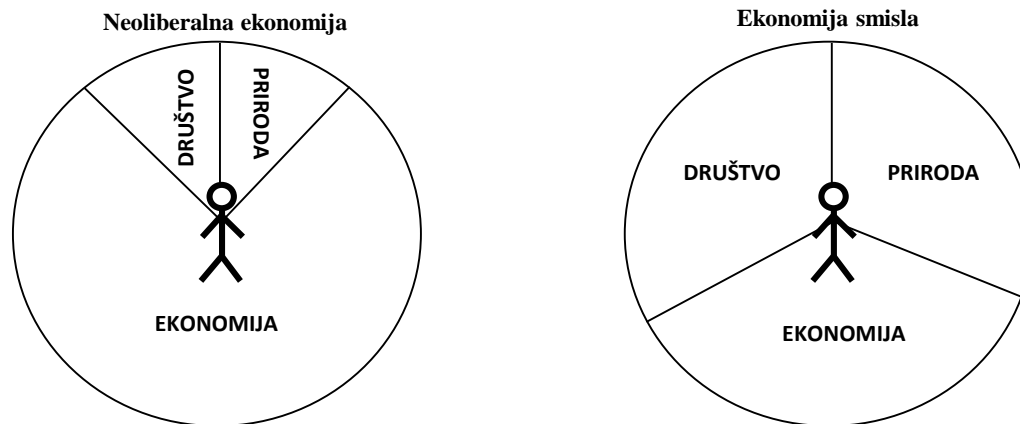
Znanstvene spoznaje i ljudska radoznalost kreiraju intezivni tehnološki razvoj koji brzinom svog nastajanja ostavlja niz nedorečenosti kad je u pitanju humani i etički razvoj pojedinca. Znanost tako postaje akcelerator (ubrzivač) promjena namećući društvenim sustavima kontinuiranu potrebu za transformiranjem i prilagođavanjem. U takvim odnosima sve je podređeno tehnološkom napretku pa se i ubrzano socijalno (društveno) vrijeme želi nametnuti prirodnom vremenu ili ga smjestiti u svoje okvire. Ovakav pristup neminovno dovodi do sukoba čovjeka i prirode, a konačni rezultata takve borbe vidljiv je kroz ekološku devastaciju i klimatske promjene koje sve snažnije i pogubnije djeluju na svakodnevni život.

Kumulacija znanja vodi daljnjem diferenciranju i usitnjavanju znanosti u svim područjima. *Znanstveno znanje* ne uzima se kao cilj čovjekova obogaćenja, proširenje humanosti, nego kao sredstvo postizanja ciljeva sistema, pa i na štetu čovjeka čije ime u konačnici treba legitimirati nova znanja. **Čovjek nemože bez znanja, ali ne mora praktično primjeniti sve što iz njega proizilazi.** Njemu je potrebno orijentacijsko znanje kao etički i ciljno racionalni kriterij praktične uporabe znanstvenog znanja. **Stjecanje znanja u modernom društvu podređeno je razvojnim ciljevima i logici kvantitativnog rasta.** (Cifrić,2012)

ZAŠTO NAM TREBA EKONOMIJA SMISLA?

Postojeće stanje, na svjetskom gospodarskom i financijskom tržištu, ukazuje na potrebu redefiniranja kriterija konkurentnosti i njihovo usklađivanje s budućim eko-socijalnim-tržišnim modelom. Nova ekonomska paradigma 21. stoljeća mora u svoj fokus ponovo vratiti čovjeka i humane odnose u prirodi i društvu, te ih postaviti ispred isključivosti ekonomskih vrijednosti; potrebno je kreirati "*ekonomiju smisla*".

Pojedinac u međuodnosu društva, prirode i ekonomije

Umjesto da ekonomija poprima obilježje "*smislenosti*" ona se razvijala u sasvim drugom smjeru tj. u smjeru "*bez smisla*" iskazanog samo dijelom koji potiče materijalno. Kontinuirano tretiranje svrhe ekonomije kao znanosti usmjerene ka podizanju razine materijalnih kapaciteta nekog sustava kreiralo je procese u kojima pojedinac služi istoj, a ne obrnuto. Stoga se kao prioritet u kreiranju ekonomije 21. stoljeća ili *ekonomije smisla* nameće potreba redizajniranja postojeće platforme te osmišljavanje novih modela kojima se materijalizam podređuje humanizmu.

Potrebno razvijati novi modalitet djelovanja pojedinca, a ono se može sublimirati u izrazu "**smisleno djelovanje**".

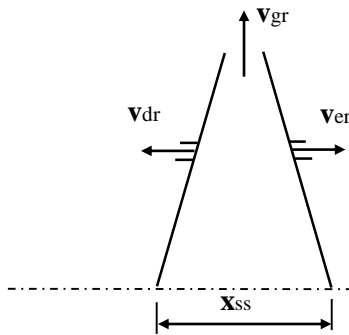
Prema standardima danas prevladavajuće neoliberalne doktrine smisleno je ono djelovanje koje pojedincu povećava "komoditet" tj. ono djelovanje kojim pojedinac podiže razinu svog materijalnog blagostanja bez obzira na posljedice koje se pri tom generiraju. Ovakav pristup smislenom djelovanju imao je opravdanje s gledišta rasta gospodarstva i razvijanja novih tehnoloških rješenja kojima se podiže razina standarda življenja. No s gledišta nesmiljene devastacije "bio kapaciteta" i prirodnih resursa rezultiralo je dostizanjem kritične točke pri kojoj priroda svojim djelovanjem nastoji zadržati ravnotežu koja joj je narušena čovjekovim djelovanjem u težnji za svojim komoditetom. Stoga je temeljno pitanje u izgradnji ekonomije 21. stoljeća usmjereno ka tome kako kreirati novu paradigmu za **smisleno djelovanje** pojedinca. Ovo je vrlo kompleksno pitanje jer jednim dijelom zadire u slobode pojedinca, ali isto tako te slobode mogu ugrožavati prava drugih pojedinaca zbog neslučenih međuzavisnosti koje je donijela (i donosi) globalizacija temeljena na bezgraničnom tehnološkom razvoju. Razvoju koji može u konačnici biti i presudni čimbenik u samouništenju naše civilizacije.

Bez obzira da li će naša civilizacija iznaći mogućnosti da definira pojam smislenog djelovanja isto će biti nametnuto putem drugih faktora (npr. djelovanje prirode u svrhu samozaštite). Postojeći neoliberalni ekonomski model jasno promiče smislenost djelovanja kroz potrošnju kao jedini proces kojim pojedinac može biti iskazan u cijelosti. A upravo to nametanje smislenosti kroz potrošnju dovelo je našu civilizaciju u stanje nužnog propitivanja daljnje opstojnosti na ovoj platformi koja u konačnici proizvodi *društvenu besmisao*.

NEOLIBERALNO TRŽIŠTE

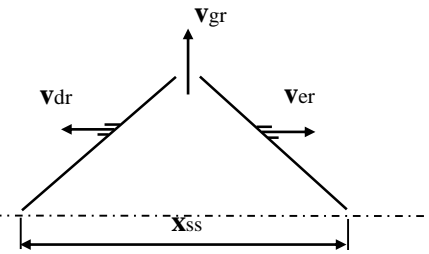
$$V_{gr} \gg (V_{er} + V_{dr})$$

EKOSOCIJALNO TRŽIŠTE

$$v_{gr} = (v_{er} + v_{dr})$$

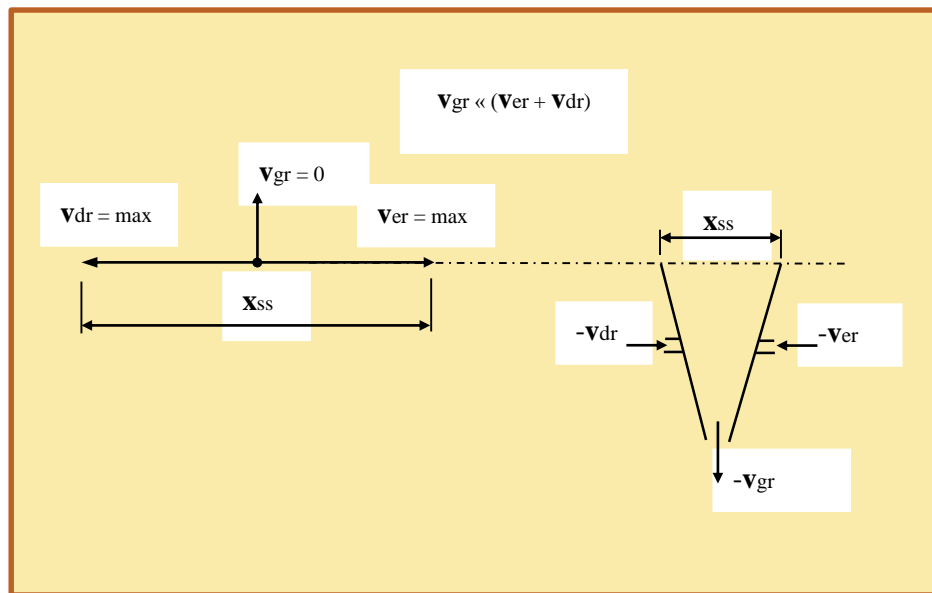
razina kupovne moći
potencijalnih potrošača

Utjecaj međuodnosa brzina rasta na razinu kupovne moći potrošača (ekonomski pogled na društvenu klasu)

Neoliberalni pristup tržištu omogućavao je nekontroliranu "takmičarsku doktrinu" u kojoj je cilj (stjecanje profita) opravdavao sredstva (nekontrolirano iscrpljivanje prirodnog kapitala). Ovakav pristup za neminovnost je imao fokusiranje na elemente ekonomskog rasta (v_{gr}) čija je dinamika i intenzitet uvelike premašivao brzinu ekološkog rasta (v_{er}) i brzinu društvenog rasta (v_{dr}). Suprotno očekivanom, intenzivni i neuravnoteženi gospodarski rast svojim negativnim djelovanjem na ekologiju i društvene odnose generira negativne troškovne efekte (troškovi zdravstva, troškovi saniranja elementarnih nepogoda i sl.) koji se u konačnici nepovoljno odražavaju na kupovnu moć potrošača.

Ekosocijalno tržište možemo promatrati kao sinonim za stvaranje novih međuodnosa ponude i potražnje, a u cilju poboljšanja razvojnih indikatora društva. Stoga cilj ekosocijalno tržišta nije ukidanje tzv. "takmičarske doktrine", već njeno reprocessuiranje u smjeru stvaranja veće ravnoteže među svim razvojnim (ekonomskim, društvenim i ekološkim) dionicima. Da bi to bilo ostvarivo potrebno je prebaciti fokus djelovanja s "vertikalnosti rasta" na "horizontalnost rasta". Uravnoteženjem ovih triju brzina rasta stvaraju se preduvjeti održivom razvoju, a u protivnom govorimo o razvoju pojedinih dionika kao što su ekonomski razvoj, društveni razvoj ili ekološki

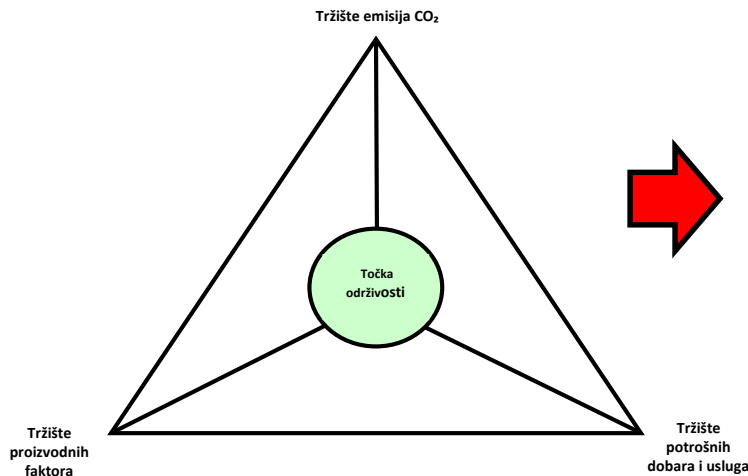
Negativan gospodarski i ekonomski rast ($-v_{gr}$) za posljedicu ima značajno smanjenje mogućih ulaganja u procese kojima se povećava brzina društvenog rasta (v_{dr}) i ekološkog rasta (v_{er}). Dugoročno to potencira obrnuto djelovanje navedenih brzina rasta koje utječu na ponovno smanjenje kupovne moći potencijalnih potrošača tj. djeluje na smanjenje baze tzv. "razvojnog trokuta".

Stvaranjem dojma nemogućnosti utjecaja na društvene procese pojedincu se sugerira okretanje samom sebi (egoizam i utilitarizam) kao jedini način postizanja vlastitog zadovoljstva i unutarnje sreće. Traženjem vlastitog ispunjenja izvan šireg društvenog konteksta, pojedinac stvara privid vlastite ugone koja se dugoročno transformira u samodopadnost i egoizam iz čega nastaje *depresivnost* kao ključni problem suvremenog čovjeka. Razvidno je da nova ekonomija 21. stoljeća mora biti izgrađena na promjeni odnosa pojedinca spram društva tj. ona mora iznova revidirati ulogu pojedinca u procesima reprodukcije dobara. **Kome?** i **Za koga?** moraju biti temeljna pitanja kojima će se voditi ljudske aktivnosti u budućnosti. Pitanja općeg značaja moraju zauzeti prioritete nad pitanjima osobnog značaja, no ključno je da se pri tome ne izgubi identitet pojedinca, već se samo zamjene pozicije procesima čiji utjecaj ima isti značaj na afirmaciju pojedinca.

Ekonomija usmjerena čovjeku, a ne kao danas čovjek podređen ekonomiji, nit je vodilja koja mora determinirati "**ekonomiju smisla**" tj. novu ekonomiju ili ekonomiju 21. stoljeća. Procesima kojima će se voditi nova ekonomija biti će usmjereni na rast uz smanjivanje intenziteta obujma resursa (protok sirovina će se smanjiti). Problemi u realizaciji ovakvog pristupa ekonomiji kriju se u postojećoj paradigmi isključivosti gospodarskog rasta povezanog s obujmom korištenja sirovina (prirodnih). To je generiralo teorije rasta utemeljene na sinergiji:

- *ljudskog kapitala* (radna snaga)
- *prirodnog kapitala* (sirovina)
- *financijskog kapitala* (novac)
- *tehnologije* (sredstva rada)

Cilj razvoja ekosocijalnog tržišta je zadržavanje pozitivnog trenda elemenata koji sačinjavaju "razvojni trokut", a da se pri tome nastoji očuvati njegova jednakostičnost. Ta jednakostičnost determinirana je uravnoteženošću rasta u svim smjerovima; gospodarskim, društvenim i ekološkim, a time se postiže preduvjet održivog razvoja. Stoga pri izradi indikatora održive konkurentnosti moramo u obzir uzeti sve relevantne čimbenike koji djeluju unutar tržišnih i razvojnih elemenata. Tržišni čimbenici generirani su unutar tri tržišna sistema (tržište emisija CO₂, tržište proizvodnih faktora i tržište potrošnih dobara), a zajedno tvore tzv. "**tržišni trokut**".

Ekonomija smisla ima tri razine razvoja i to:

- 1) MIKRO (ekonomija pojedinca)
- 2) MARKO (ekonomija države)
- 3) GLOBALNA (ekonomija svijeta)

Svaka od navedenih razina ima svoje specifičnosti razvoja ekonomije smisla. Pojava interneta značajno je pridonijela revoluciji ekonomije smisla na način da je u procesu razvoja od **mikro** preko **makro** do **globalnog** uvela mogućnost direktnog povezivanja **mikro** s **globalnim**.

Što ova mogućnost znači u ekonomskom smislu ?

Stvaranjem preduvjeta da pojedinac s **mikro** razine postane sudionik **globalnih** ekonomskih procesa postavljeni su temelji tj. nametnula se nužnost kreiranja nove ekonomske platforme kojom se ekonomija ponovo stavlja u službu čovjeka (a ne obrnuto kao što je danas slučaj).

Ekonomija smisla na mikrorazini usmjerena je ka pojedincu, odnosno nastaje iz samog pojedinca koji pomoću suvremenih tehnoloških rješenja (globalne informacije) može svoje ekonomske i egzistencijalne potrebe rješavati van društvenog okvira gdje obitava. Ovim statusom pojedinac nije više pod izravnom zavisnošću društvenih procesa (političkih, zakonskih i sl.) *Informacija predstavlja jedini proizvod koji se svojom uporabom ne troši te joj ova činjenica daje poziciju enormne moći s nesagledivim posljedicama kako za pojedinca i društvo tako i za njegovo okruženje..*

Ekonomija smisla na makrorazini predstavlja sve one aktivnosti kojima neposredno okruženje pojedincu može omogućiti efikasnu samo realizaciju kojom će osim individualnih ciljeva biti ostvareni i ciljevi društva čiji je on neposredni dionik. Upravo mogućnost pojedinca da svoju vlastitu realizaciju ostvari mimo ove razine, predstavlja nužnost redefiniranja uloge društvenih institucija kao i same države je riječ o aktivnostima kojima se može ostvariti potpuna individualna i kolektivna realizacija pojedinca. Ovakva promjena pozicije pojedinca zahtjeva **ekonomiju smisla** na makro razini kojom će pojedinac zadržati ulogu moderatora društvenih zbivanja ali ne više temeljem tradicionalnih vrijednosti (nacija, religija, rasa...) već zbog osjećaja ugone i osobnog napretka kojeg ostvaruje kroz interakciju s institucijama u svom neposrednom okruženju.

Ekonomija smisla na globalnoj razini predstavlja nad prostor unutar kojeg djeluju umreženi pojedinci determinirani područjem vlastitog interesa, a čijim se djelovanjem podiže razina kvalitete življenja unutar okruženja (šireg i užeg) u kojem obitavaju. To nije tradicionalna ekonomija koja je upravljana i strukturirana od strane najutjecajnijih država, koje na taj način generiraju potencijalne točke sukoba (ponekad su ti sukobi i ciljano poticani). **Ekonomija smisla** na globalnoj razini smanjuje kompleksnost državnog aparata, pojednostavljuje protok informacija te omogućava razvoj pojedinca mimo nametnutih mu okvira, a koji su u većini osmišljeni da zaštite državnu strukturu bez težnje za iznalaženjem modaliteta kojima bi se realizirao pojedinac u svojoj potpunosti.

Utjecajni čimbenici	Razvojni hodogram utjecajnih čimbenika		
	PROŠLOST	SADAŠNJOST	BUDUĆNOST
Obitelj	<i>Karakterizira je mnogobrojnost te jasna spolna i starosna hijerarhija s jakim tradicionalnim utjecajem .</i>	<i>Karakterizira je malobrojnost s labavijom ili nikakvom hujerarhijskom podjelom te manjim tradicionalističkim utjecajem.</i>	<i>Nepostojanje tradicionalističkog oblika obitelji koji uvjetuje postojanje obaju partnera, kao i uvjetovanost spolnosti pojedinog partnera.</i>
Zdravlje	<i>Zastupljena je prirodna selekcija u kojoj ostaju najsnažniji, a higijenski uvjeti i loša ishranjenost pridonose kratkom životnom vijeku.</i>	<i>Povećani higijenski i prehrambeni uvjeti te medicinske mogućnosti u značajnoj mjeri su povećali životni vijek.</i>	<i>Medicinska i tehnološka dostignuća povećat će mogućnosti kućnog liječenja te brige za vlastito zdravlje svakog pojedinca.</i>
Edukacija	<i>Prisutna ograničena dostupnost novim znanjima te su spoznaje prenošene kroz vjerske obrede ili putem usmenih predaja.</i>	<i>Tiskarstvo, informatizacija i znanstvena umreženost omogućavaju neograničenu dostupnost novih znanja i spoznaja.</i>	<i>Neograničene mogućnosti vlastite edukacije zasnovane na suvremenim tehnologijama kao velika fleksibilnost u odabiru iste s prijelazom odgovornosti na samog pojedinca.</i>
Rad	<i>Prevladava intezivan fizički rads isključivim ciljem prehranjanja te baziran na iskustvenim tehnikama i tehnološki zastarjelim alatima.</i>	<i>Sve veći fokus je na radove s većom dodanom vrijednosti te sve više dolazi do izražaja inovativnost, kreativnost i tehnološka opremljenost.</i>	<i>Nestaje stroga podjela kuća – posao, a produženi životni vijek daje mogućnost za stvaranje više poslovnih karijera.</i>
Društvena djelatnost	<i>Vrlo niska uključenost u općedruštvena zbivanja i orijentacija na djelovanje unutar lokalnih (seoskih ili gradskih) zajednica.</i>	<i>Proaktivnije sudjelovanje u društvenim zbivanjima i informatička umreženost omogućava djelovanje na globalnom nivou.</i>	<i>Svjesnost o potrebi djelovanja prema općem dobru i vrijednostima (okoliš,kultura,ekonomija) kako bi se zaštitio vlastiti interes.</i>

Sve izneseno ukazuje da **ekonomija smisla** neće nastati kao plod smislenog djelovanja društvenih sustava već će ista biti kreirana od strane pojedinaca koji će na "krilima" tehnološkog razvoja prisiliti trome okoštale institucije na adaptaciju. Ovom promjenom sustavi će se vratiti u službu pojedinca koji su u konačnici i njihovi kreatori. Takvim procesima stvara se platforma ekonomije 21. stoljeća koja će u svom prioritetu imati **smislenost**, a ne kao do sada profitabilnost, produktivnost, efikasnost i slične ciljeve koji zanemaruju cjelovitost ljudskog bitka.

TKO SU NOSITELJI PROMJENA KA EKONOMIJI SMISLA ?

DRUŠTVENA STRATIFIKACIJA je poseban oblik društvene nejednakosti, a tiče se postojanja uočljivih društvenih skupina koje su rangirane jedna iznad druge u smislu prestiža i bogatstva. Društvena stratifikacija znači hijerarhiju društvenih skupina.

Funkcionalistička teorija stratifikacije - pretpostavljaju da društvo ima određene osnovne potrebe ili funkcijske preduvjete koje mora zadovoljiti ukoliko želi opstati. Funkcionaliste primarno zanima funkcija društvene stratifikacije, tj. njen prilog održavanju dobrobiti društva.

Društvena stratifikacija (perspektiva nove desnice) - tržišne sile potiču natjecanje koje stimulira inovaciju i učinkovitost. Da bi opstali proizvođači moraju proizvoditi bolje i jeftinije proizvode od njihovih konkurenata. Pretjerana državna intervencija u ekonomiji može smanjiti ekonomsku učinkovitost i motivaciju ljudi koji se mnogo trude temože stvoriti i nepravde uzimajući od onih koji su svoje nagrade zaslužili, dajući onima koji to nisu.

Društvena stratifikacija (Marksistička perspektiva) - stratifikacija razdvaja društvo, ona je mehanizam kojim jedni iskorištavaju druge. Marx razlikuje podčinjenu klasu i vladajuću klasu. Moć vladajuće proizlazi iz njenog vlasništva nad sredstvima za proizvodnju. Vladajuća klasa tlači podčinjenu. Pravni i politički sustav su instrumenti vladajuće klase jer služe u promicanju njenih interesa. Postoji temeljni sukob interesa između te dvije klase. Kad sredstva za proizvodnju budu u zajedničkom vlasništvu nestat će klase. Klasa je društvena skupina čiji članovi imaju jednak odnos prema sredstvima za proizvodnju.

Društvena stratifikacija (Weberova perspektiva) - Weber je borbu shvaćao kao nešto što se vodi oko ekonomskih resursa, ali i borbu za prestiž i političku moć. Weber je definirao klasu kao skup pojedinaca koji imaju sličan položaj u tržišnoj privredi i primaju slične ekonomske nagrade.

Oni koji imaju sličnu klasnu situaciju imaju i slične životne šanse. Glavna podjela mu je bila na one koji posjeduju proizvodne snage i oni koji ne posjeduju. U čemu se razlikovao s Marxom?

-za formiranje klasa bitni su i drugi faktori osim vlasništva

-smatrao je da se u kapitalizmu srednja klasa „bijelih ovratnika“ širi a ne smanjuje

-pojedinci koji nisu zadovoljni tj. manualni radnici svojom klasnom situacijom mogu reagirati na različiti niz načina, ne treba doći do proleTERSKE revolucije.

NAIZGLED JE LIBERALNO NESPOJIVO S REGULATORNIM, NO UPRAVO GOSPODARSKA ZBILJA NAMEĆE POTREBU TRAŽENJA RIJEŠENJA KOJA UPORIŠTE IMAJU U PROPITIVANJU ISPRAVNOSTI POSTOJEĆEG. STOGA POJAM "REGULATORNOG LIBERALIZMA" POTIČE NA PROMIŠLJANJE O MOGUĆNOSTI RAVNOTEŽE TEHNOLOŠKOG, DUHOVNOG, MATERIJALNOG I EKOLOŠKOG NAPRETKA. LIBERALIZAM OZNAČAVA OSLOBAĐANJE SVIH VIDOVA LJUDSKOG POTENCIJALA, DOK REGULACIJA USMJERAVA ISTI KA MIRENJU OSOBNIH I OPĆIH INTERESA. IZ SVEGA SE NAMEĆE POTREBA DEFINIRANJA SAMOG REGULATORA, A TO JEDINO MOŽE BITI **DRŽAVA**.

dr.sc. Marko Šundov

IZLAZAK IZ OKVIRA EGZISTENCIJALNE NUŽNOSTI JE PREDUVJET POTPUNOG OSLOBAĐANJA POTENCIJALA POJEDINCA, A TIME I MAKSIMIZACIJE DRUŠTVENOG RAZVOJA U CIJELINI.

dr.sc. Marko Šundov

GOSPODARSTVO NIJE VIŠE SMJEŠTENO U DRUŠTVENE ODNOSI NEGO SU DRUŠTVENI ODNOSI SMJEŠTENI U GOSPODARSKI SUSTAV.

Karl Polanyi

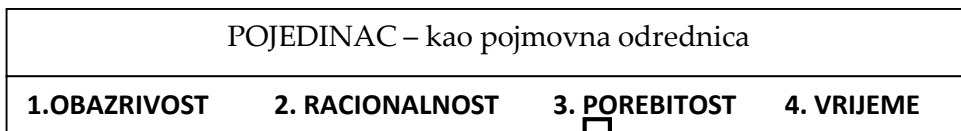
AKO DANAŠNJA DRUŠTVA DEFINIRA "ROBNO GRAĐANSTVO" TADA JE EFIKASNOST IMPLEMENTACIJE ODRŽIVOG RAZVOJA DETERMINIRANA STUPNJEM (RAZINOM) TRANSFORMACIJE DANAŠNJEG ODREĐENJA VRIJEDNOSTI ROBE.

dr.sc. Marko Šundov

REALNOST ODRŽIVOG RAZVOJA UVJETOVANA JE KREIRANJEM GLOBALIZACIJSKOG PROCESA NA PLATFORMI NACIONALNIH EKONOMIJA

dr.sc. Marko Šundov

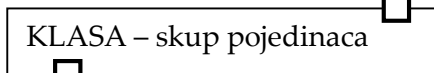

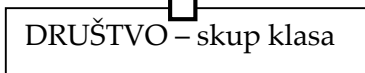
Razraditi svaki pojam pojedinačno.

Nakon razrađenih pojmova izraditi metodologiju definiranja skupina pojedinaca (klasa) temeljem navedenih pojmova.

Nakon definiranja klasa izraditi metodologiju definiranja grupa klasa (društva) temeljem prevladavajuće skupine i njihovog međuodnosa.

Zadatak: Putem temeljnih pojmova obazrivost, racionalnost, potrebitost i vrijeme; definirati kriterijalni okvir procjene pojedinca kao člana određene skupine tj. klase. Temeljem toga determinirati klase te društvena uređenja u kojima prevladavaju pojedine klase u okvirima određenog mikro, makro ili globalnog prostora. Tokom izrade modela za definiranje kriterijalnog okvira potrebno je temeljne pojmove analizirati tj. izvršiti komparaciju temeljem individualnog (individualna obazrivost, individualna racionalnost...) i kolektivnog (kolektivna obazrivost, kolektivna racionalnost...) poimanja uloge pojedinca u društvu.

Cilj: Izraditi teorijski model društvenog sustava temeljem potreba ekonomije 21. stoljeća tj. ekonomije smisla. Nakon izrade modela temeljem analiza međuodnosa temeljnih pojmova koji definiraju klase i društvo, izvršiti komparaciju (usporedbu) sadašnjeg stanja društva te njihove dugoročne održivosti s društvom 21. stoljeća koje je determinirano iz nadolazeće budućnosti. Društvo 21. stoljeća potrebno je modelirati temeljem učenja iz nadolazeće budućnosti, a ne prema iskustvima iz prošlosti.

Doprinos: Doprinos se ogleda u izradi teorijskog modela društva 21. stoljeća unutar kojeg ekonomija smisla predstavlja temeljnu odrednicu za formiranje istog. Ovaj temeljni model je početni korak u realizaciji društva koje svojim djelovanjem osigurava dugoročnu održivost i opstojnost života na našoj planeti.

TEŽNJOM KA MAKSIMIZIRANJU SVOG INTERESA NA
POSTOJEĆOJ PARADIGMI GLOBALNOG TRŽIŠNOG
SUSTAVA, POJEDINAC DUGOROČNO MINIMIZIRA
SVOJE IZGLEDE ZA OSTVARIVANJEM ISTIH.

dr.sc.Marko Šundov

STANJE OPĆE RAVNODUŠNOSTI I BEZNAĐA DETERMINIRANO JE
MANJKOM UTOPISTIČKOG PROMIŠLJANJA KAO PROCESA POTICANJA
TEŽNJE ZA BOLJIM I PRAVEDNIJIM, A ŠTO SVAGDAŠNJI ŽIVOT
ČINI PODNOŠLJIVIJIM I SMIŠLJENIJIM ZBOG KONTINUIRANOG
NASTOJANJA OSTVARIVANJA CILJEVA OD OPĆEDRUŠTVENOG
INTERESA.

dr.sc.Marko Šundov

ZNANOST KAO POKRETAČ LJUDSKOG (PRIJE SVEGA TEHNOLOŠKOG)
RAZVOJA SVOJIM DOSTIGNUĆIMA POMAKNULA JE GRANICE ZNANJA
DO NESLUČENIH VISINA NO ISTOVREMENO NAMETNUVŠI LOGIČNO
PITANJE: ČEMU TEŽITI SPOZNAJI NASTANKA KAD ŽIVIMO U
OZRAČJU UPITNOG OPSTANKA ČOVJEČANSTVA.

dr.sc.Marko Šundov

ZAVRŠNO RAZMATRANJE

Negativni utjecaj potrošačkih navika suvremenog čovjeka očituje se i u njegovoj opće društvenoj i političkoj pasivnosti. Upravo ova činjenica ukazuje na nužnost stvaranja **aktivnog pojedinca** tj. pojedinca koji nije "umrtvljen" potrošačkim mentalitetom temeljem kojih formira i svoje djelovanje. Svođenjem smislenosti postojanja na zadovoljavanje potreba za materijalnim dobrom, tržišna ekonomija ostvaruje svoje ciljeve, no sve manje se ostvaruju ciljevi društva u cjelini. Gubitkom šireg društvenog smisla, ekonomija se svodi na čisto pojednostavljenje svog djelovanja koje se iskazuje kroz odnos *prihod/rashod* ili *dobit/gubitak*. U svemu tome pojedinac se utopio kroz vlastito nametanje novih ciljeva i težnji, a da se pri tome evolucijski nije razvijao po pitanju svojih društvenih obveza i odgovornosti

Ekonomija 21. stoljeća u svom fokusu djelovanja mora imati pomak ravnoteže unutar pojedinca kad je riječ o želji (težnji) za imanjem (trenutnom/kratkoročnom užitku) i stvarnim potrebama zbilje (ono što pojedinac realno može ostvariti shodno svojim potencijalima, a da pri tom ne narušava svoju osobnost). To je povratak u **ekonomiju smisla**, koja je izgrađena da služi čovjeku i prilagođena njegovim kapacitetima. Takva ekonomija ne isključuje i ne stvara gubitnike, ona je adaptivna i svrhovita široj društvenoj zajednici. Da bi to bila u stanju ta nova ekonomija 21. stoljeća mora ravnomjerno razvijati ekološki, socijalni i gospodarski dio društva ne dovodeći u pitanje opstojnost jednog spram drugog. **Stoga je uloga dionika u procesu proizvodnje znanja ključna, a svrha i ciljevi obrazovnog sustava moraju kreirati pojedince sposobne da se mogu uspješno suočiti s izazovima koje donosi budućnost.**

AKO TKO UMIŠLJA DA ZNA NEŠTO, JOŠ NEZNA
KAKO SE MORA ZNATI.

Prva korićanima; 8,1-8

NEDOSTATAK ZNANSTVENE SKEPSE VODI NEKRITIČKOM
PRIHVAĆANJU POSTOJEĆEG POTIČUĆI NEČINJENJE KAO
RIJEŠENJE NEPOZNATOM (NEZNANJU)

dr.sc.Marko Šundov

SVJESNOM POTREBOM IMANJA POJEDINAC STVARA PREDUVJETE
ODRŽIVOSTI, A NAGONSKA POTREBA IMANJA ISTOG VODI KA
SAMOUNIŠTENJU.

dr.sc.Marko Šundov

